

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 1. เพื่อทบทวนวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวหมู่บ้านอุมยอม 2. เพื่อทบทวนและสรุปบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านมูเซออุมยอมและผลกระทบที่มีต่อชีวิตของชาวลาหู่อุมยอม 3. เพื่อศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่ามูเซอตำบลบ้านอุมยอม

จากการศึกษาวิจัยตามโครงการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวมูเซอตำบลบ้านอุมยอม ทำให้ทราบว่าการจัดการ โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านอุมยอมนี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นโครงการนำร่องในการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูงหรือชุมชนชาวเขาไปพร้อม ๆ กันกับการสร้างรายได้ การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมชนเผ่า และการถ่ายทอดวัฒนธรรมของชาวเผ่าสู่สาธารณชน ชุมชนบ้านอุมยอมเป็นเสมือนตัวแทนชนเผ่าหลาย ๆ ชนเผ่าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นชุมชนที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม อย่างไรก็ตามความงดงามทางจิตใจ มิตรไมตรีที่ชาวบ้านพร้อมจะมอบให้นั้นมีอยู่ทุกเมื่อเชื่อกัน และทุกอย่างที่เรเข้าไปสัมผัส จะทำให้เราทราบถึงความหลากหลายและความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ พืชพรรณธัญญาหาร ความลึกซึ้งทางความเชื่อและความศรัทธาของคนในชุมชนที่สืบทอดมาจากบรรพชนตั้งแต่ครั้งบรรพกาล รุ่นแล้วรุ่นเล่า โดยผ่านผู้อาวุโสของหมู่บ้านได้อย่างน่าประทับใจ

จากนิทานปรัมปรา ตำนานนิทานและประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านอุมยอมที่ไม่เคยถูกจารึกจากที่ไหนมาก่อน ได้กลายมาเป็นเอกสารงานวิจัยชิ้นนี้ที่ถือว่าเป็นเอกสารที่จารึกประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านอุมยอมหน้าใหม่ ท่ามกลางความพอใจและการมีส่วนร่วมของคนทั้งชุมชน มีหลายสิ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการศึกษาวิจัยของผู้ทำวิจัยพอสรุปตามเนื้อหาได้ดังนี้

◆ วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวมูเซอตำบลบ้านอุมยอม

1. วิถีชีวิต วิถีชีวิตของชาวเผ่ามีความเรียบง่าย และมีความสันโดษ ส่วนใหญ่การดำเนินชีวิตอยู่กับไร่ สวนและป่าเขา เพื่อประกอบอาชีพในการทำมาหากิน วันหนึ่ง ๆ ชาวเผ่าเลบ้านอุมยอมจะออกไปไร่ หรือสวนที่อยู่ละแวกชุมชนค่อนข้างเช้าหรือสายขึ้นอยู่กับเหตุการณ์และฤดูกาล ถ้าเป็นฤดูฝนจะมีหน่อไม้ที่เกิดอยู่ในป่าไผ่มาก ที่ทำการรายได้ให้กับชาวบ้านก็จะออกจากบ้านแต่เช้าเพื่อหาหน่อไม้ ถ้าเป็นฤดูหนาวหลังฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว เป็นช่วงของการรับจ้าง ก็ว่าตามนายจ้างหรือถ้าเป็นแม่บ้านก็จะเตรียมตัวเย็บผ้า หรือการหาฟืนเตรียมเฉลิมฉลองในเทศกาลปีใหม่ ช่วงคำกลับจากไร่สวนมาก็ดำข้าว เพื่อรับประทานในช่วงคำ สำหรับช่วงดึกหากมีพิธีกรรมอื่น ๆ เช่น การสงเคราะห์ส่งผีของบ้านใกล้เคียง ก็จะลงไปร่วมกันที่ลานพิธีกรรมเพื่อเต้นจะคือหรือบ้านปู่จารย์ หรือบ้านงานตามแต่กรณี

2. ความเชื่อ ชาวชนเผ่าบ้านอุ้มขอมมีความเชื่อ ความศรัทธาในผีบรรพบุรุษและเทพเจ้า ก่อชาในรอบปีหนึ่ง ๆ จะมีพิธีกรรมมากมาย ตามแต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลสำคัญของชาวชนเผ่าบ้านอุ้มขอม เช่น เทศกาลปีใหม่ ปีหนึ่งจะจัดเพียง 1 ครั้ง เป็นพิธีกรรมที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์มากของชาวชนเผ่า โดยจะทำขึ้นในช่วง ธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ ช่วงใดช่วงหนึ่งขึ้นอยู่กับความพร้อมของชาวบ้านและปู่จารย์ผู้กำหนดพิธี และประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมหนึ่ง คือ การกินข้าวใหม่ จะจัดในช่วงสิงหาคมถึง กันยายนของทุกปี

3. องค์ความรู้และภูมิปัญญาพิเศษ ของชาวชนเผ่าบ้านอุ้มขอมมีความหลากหลายทางชีวภาพ จากการศึกษาทำให้ทราบถึงความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านธัญพืช ธัญญาหาร ผักพื้นบ้าน สมุนไพรพื้นบ้าน และองค์ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาวัฒนธรรม ได้แก่ การเพาะปลูก การทำเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ การสร้างเทคโนโลยี สถาปัตยกรรมชนเผ่า หัตถกรรมชนเผ่า ศิลปะชนเผ่า การแต่งกายชนเผ่า ภาษาชนเผ่าและการพยาบาลพื้นบ้าน ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีศิลปะดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าปัจจุบันบางอย่างเริ่มจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาก็ตาม

บ้านอุ้มขอมถือว่าเป็นแบบฉบับของการพัฒนาชาวเขาที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดตาก ร่วมโครงการต้นแบบพัฒนาชาวเขาเพื่อการพึ่งตนเอง (ใจกล้า) จากประเทศญี่ปุ่น ฉะนั้นการจัดกิจกรรมใด ๆ ที่บ้านอุ้มขอมนี้ จึงอยู่บนพื้นฐานของขีดความสามารถของชาวบ้านและกลไกของภาครัฐ

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของภาครัฐในชุมชนบ้านอุ้มขอมถือว่าเป็นอีกโครงการหนึ่งที่กำลังเฟื่องฟูอย่างเต็มที่จากข้อมูลด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ และภูมิปัญญาพิเศษของชาวบ้านอุ้มขอมชนเผ่าเผ่าเผ่า ทำให้เห็นถึงทุนทางสังคมที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ซึ่งข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านอุ้มขอม ชนเผ่าเผ่าเผ่า มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ไม่เหมือนใคร มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ควรแก่การศึกษาเรียนรู้ ถือเป็นจุดขายทางวัฒนธรรมที่ชาวบ้านมีพร้อมจะดำเนินการจัดการให้เป็นระบบ ระเบียบ และนำขับเคลื่อนสู่สังคมโลกที่กว้างขวางต่อไปหากชาวบ้านมีศักยภาพพอ